

DOI: 10.18559/SOEP.2018.8.2

Marcin Osikowicz

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Wydział Finansów i Prawa,
Katedra Rachunkowości Finansowej
osikowim@uek.krakow.pl

**PRAWNE ASPEKTY INFORMATYZACJI
RACHUNKOWOŚCI**

Streszczenie: Informatyzacja w rachunkowości jest procesem nieuchronnym. Determinowana jest z jednej strony wewnętrznymi potrzebami jednostek, z drugiej środowiskiem prawnym, w którym dominują normy prawa bilansowego i podatkowego. Celem artykułu jest określenie, które normy prawne w największym stopniu wpływają na informatyzację procesów związanych z polską rachunkowością. Po szczegółowej analizie kluczowych przepisów należy stwierdzić, że oprócz ustawy o rachunkowości, która przesądza o wielu funkcjonalnościach programów księgowych, największą rolę odgrywają obecnie przepisy ordynacji podatkowej dotyczące jednolitych plików kontrolnych.

Słowa kluczowe: programy księgowo, JPK, rachunkowość, prawo podatkowe.

Klasyfikacja JEL: E20, I12, E24.

LEGAL ASPECTS OF COMPUTERIZATION IN ACCOUNTING

Abstract: Computerization is an inevitable process in accounting. On the one hand it is determined with the internal needs of entities. On the other it is determined with the legal environment especially tax law and accounting law. The main aim of this article was to find a set of legal norms which has the most significant influence on the informatisation process in accounting. Following a detailed analysis of the key provisions, it is important to note that the Accounting Act determines many functionalities of accounting programs. Currently the Tax Code and its norms have concerned the Single Tax Files which play the most significant role

Keywords: tax law, accounting, accounting programs, Single Tax Files.

Wstęp

Rachunkowość to zespół działań zmierzających do ewidencjonowania operacji gospodarczych, agregowania danych finansowych i prezentacji sytuacji finansowej i majątkowej jednostki. Procesy z tym związane przez stulecia były zapisywane w dokumentacji papierowej. Informatyzacja rachunkowości wiąże się ściśle z dostępnością komputerów klasy PC i rozwojem oprogramowania do prowadzenia ewidencji księgowych. W Polsce o początku masowej informatyzacji możemy mówić od drugiej połowy lat 90. ubiegłego wieku. Widać to chociażby po liście rekomendacji dla programów księgowych Stowarzyszenia Księgowych w Polsce. Pierwsza pozycja na tej liście pochodzi z 1996 r. (SKWP, 2017). Współcześnie informatyzacja rachunkowości postępuje. Końcem tej drogi jest rachunkowość prowadzona wyłącznie w dokumentach elektronicznych. Rozwiązania takie są stosowane już obecnie w dużych jednostkach i stopniowo się upowszechniają.

Od lat istotnym czynnikiem wpływającym na proces informatyzacji rachunkowości w Polsce są zmiany w prawie bilansowym i podatkowym, a także w przepisach dotyczących komunikacji przedsiębiorców z organami publicznoprawnymi. Zmiany te promują lub *de facto* wymuszają informatyzację rachunkowości. W zakresie prawa bilansowego ich celem jest usprawnienie organizacji rachunkowości i zmniejszenie kosztów obsługi księgowej. W prawie podatkowym zmiany są uzasadniane dążeniem do poprawy ściągalności podatków. Tezą niniejszego artykułu jest stwierdzenie istotnego wzrostu wymogów informacyjnych stawianych przed twórcami i użytkownikami systemów informatycznych rachunkowości. Celem artykułu jest wskazanie ram prawnych, w które wpisany jest proces informatyzacji rachunkowości. Przez ramy prawne należy rozumieć zespół norm mających podstawowe znaczenie dla regulowanego obszaru. W tym wypadku za kluczowe uznano normy zawarte w polskich ustawach podstawowych dla prawa bilansowego i prawa podatkowego, czyli odpowiednio: ustawy o rachunkowości oraz ordynacji podatkowej. Dlatego one właśnie zostały poddane analizie.

1. Prawo bilansowe jako podstawa prawna funkcjonowania informacyjnych systemów finansowo-księgowych

Ustawa o rachunkowości – podstawowy akt prawny w ramach polskiego prawa bilansowego – został przyjęty w 1994 r. i zastąpił wcześniejsze regu-

lacje okresu przejściowego (Ustawa o rachunkowości, 1994): Obowiązuje do dziś, a kolejne nowelizacje dostosowują regulacje prawne do zmieniających się warunków gospodarczych oraz do wymogów prawa europejskiego. Niemniej w wielu miejscach tej ustawy daje się zauważyć, że poszczególne przepisy tkwią korzeniami w „erze przedkomputerowej”. Zdaniem autora, nie jest to wada, raczej zauważalna maniera formułowania norm. Pierwsza wzmianka dotycząca informatyzacji rachunkowości jest zawarta w art. 10 ust. 1, a dotyczy opisu polityki rachunkowości, która powinna zawierać m.in. wykaz ksiąg rachunkowych, a przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera – wykaz zbiorów danych tworzących księgi rachunkowe na informatycznych nośnikach danych z określeniem ich struktury, wzajemnych powiązań oraz ich funkcji w organizacji całości ksiąg rachunkowych i w procesach przetwarzania danych. Uwagę zwraca charakterystyczna forma przepisu. Używanie komputera do prowadzenia rachunkowości jest traktowane jako wyjątek od reguły, przy czym regułą jest stosowanie ewidencji papierowej. Podobnie konstruowane są kolejne przepisy ww. ustawy. Ciężar gatunkowy reguły i wyjątku prawnego różni się z praktyką, ale nie stanowi o wadliwości norm, które są konstruowane jako możliwości alternatywne. W tym samym artykule 10 ust. 1 pojawia się wymóg opisu w polityce rachunkowości systemu przetwarzania danych, a przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera – opisu systemu informatycznego zawierającego wykaz programów, procedur lub funkcji, w zależności od struktury oprogramowania, wraz z opisem algorytmów i parametrów oraz programowych zasad ochrony danych, w tym w szczególności metod zabezpieczenia dostępu do danych i systemu ich przetwarzania, a ponadto określenie wersji oprogramowania i daty rozpoczęcia jego eksploatacji. Dalej, w pkt 4, znajduje się wymóg opisu systemu służącego ochronie danych i ich zbiorów, w tym dowodów księgowych, ksiąg rachunkowych i innych dokumentów stanowiących podstawę dokonanych w nich zapisów. Wymóg ten nie odnosi się wprost do informatycznego aspektu prowadzenia ksiąg rachunkowych i ma charakter ogólny. Suma norm zawartych w art. 10 ustawy o rachunkowości skłania do stwierdzenia, że rozsądnym wyjściem praktycznym dla formułowania polityki rachunkowości w aspekcie opisu stosowania rozwiązań informatycznych byłoby załączenie całej instrukcji lub jej obszernych fragmentów¹ do programu księgowego. Badania wskazują na znaczne trudności praktyczne

---

¹ Przykładowa instrukcja do programu księgowego: ftp://ftp.sage.com.pl/pub/symfonia/demo/big/AMFK_Podrecznik.pdf.

w poprawnym formułowaniu polityki rachunkowości w tym zakresie (Król-Stępeń, 2013, s. 80). Problemem jest zazwyczaj uzyskanie od producenta oprogramowania wystarczająco szczegółowych informacji. Dalsze przepisy ustawy o rachunkowości definiują pojęcie ksiąg rachunkowych. W artykule 13 ust. 1 wymienia się elementy ksiąg rachunkowych, które tworzą:

- dziennik,
- księga główna,
- księgi pomocnicze,
- zestawienia: obrotów i sald kont księgi głównej oraz sald kont ksiąg pomocniczych,
- wykaz składników aktywów i pasywów (inwentarz).

W ustępie 2 tego samego artykułu znajduje się norma dopuszczająca jako alternatywny sposób prowadzenia ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera. Wtedy za równoważne z wymienionymi elementami uważa się odpowiednio zasoby informacyjne rachunkowości zorganizowane w formie oddzielnych komputerowych zbiorów danych, bazy danych lub wyodrębnionych jej części, bez względu na miejsce ich powstania i przechowywania. Dowolność miejsca powstawania i przechowywania ksiąg otwiera możliwość zastosowania szeregu modeli informatyzacji procesów rachunkowości, również tzw. e-księgowości (Krawiec i Kubiak, 2011) czy też tzw. przetwarzania w chmurze („*cloud computing*”) (Szczepankiewicz, 2017). W kolejnym ustępie zawarty jest warunek utrzymywania zasobów informacyjnych systemu rachunkowości w formie elektronicznej. Warunkiem tym jest posiadanie przez jednostkę oprogramowania umożliwiającego uzyskiwanie czytelnych informacji w odniesieniu do zapisów dokonanych w księgach rachunkowych poprzez ich wydrukowanie lub przeniesienie na informatyczny nośnik danych. W ustępie 4 tego samego art. 14 wyraźnie formułuje się wymogi oddzielne dla papierowej i komputerowej postaci ksiąg rachunkowych. Otóż z uwzględnieniem techniki ich prowadzenia powinny one być (Ustawa, 1994, art. 14 ust. 4):

- trwale oznaczone nazwą (pełną lub skróconą) jednostki, której dotyczą (każda księga wiązana, każda luźna karta kontowa, także jeżeli mają one postać wydruku komputerowego lub zestawienia wyświetlanego na ekranie monitora komputera), nazwą danego rodzaju księgi rachunkowej oraz nazwą programu przetwarzania;
- wyraźnie oznaczone co do roku obrotowego, okresu sprawozdawczego i daty sporządzenia,
- starannie przechowywane w ustalonej kolejności.

Ostatnie ustępy art. 13 ustawy o rachunkowości (5 oraz 6) dotyczą już wyłącznie przypadków prowadzenia ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera. Należy wtedy zapewnić automatyczną kontrolę ciągłości zapisów, przenoszenia obrotów lub sald. Wydruki komputerowe ksiąg rachunkowych powinny się składać z automatycznie numerowanych stron, z oznaczeniem pierwszej i ostatniej, oraz być sumowane na kolejnych stronach w sposób ciągły w roku obrotowym. Powyższy zestaw przepisów jest istotny nie tyle dla użytkowników programów księgowych, ile dla ich twórców. W praktyce zapewne wszystkie programy księgowe dostępne na rynku krajowym spełniają skrupulatnie wymogi art. 13 ustawy o rachunkowości. Użytkownik oprogramowania nie musi nawet wiedzieć, dlaczego np. na dole każdej strony wydruku znajduje się nazwa programu księgowego. Ostatni, szósty ustęp artykułu 13 pozwala całkowicie wyeliminować papierową formę ewidencji księgowych. Stanowi co prawda, że księgi rachunkowe należy wydrukować nie później niż na koniec roku obrotowego, niemniej za równoważne z wydrukiem uznaje się przeniesienie treści ksiąg rachunkowych na informatyczny nośnik danych. Warunkiem jest zapewnienie trwałości zapisu informacji przez czas nie krótszy od wymaganego dla przechowywania ksiąg rachunkowych. Omawiana ustawa nie precyzuje, i – zdaniem autora – dobrze, jaki to nośnik zapewnia trwałość zapisu. Odpowiedzialność za odpowiedni dobór nośnika ciąży rzecz jasna na kierowniku jednostki. Kolejna grupa przepisów ustawy o rachunkowości oddziałująca na funkcjonalność programów księgowych dotyczy zapisów w księgach. Punktem wyjścia jest ogólna zasada zawarta w art. 20 ustępie 1 przesądzająca o tym, że podstawą każdego zapisu w księgach jest dowód źródłowy. Ustawa nie odnosi się do kwestii, czy należy przez to rozumieć również dokumenty elektroniczne, ale wykładnia systemowa prowadzi do takiego wniosku. Niemniej w ustępie 5 znajduje się dodatkowa norma zrównująca z automatycznym wprowadzaniem dowodów źródłowych prowadzenie ksiąg rachunkowych za pośrednictwem urządzeń łączności, informatycznych nośników danych lub tworzonych według algorytmu (programu) na podstawie informacji zawartych już w księgach. Oznacza to usankcjonowanie bezpośrednich zapisów w programie księgowym, z pominięciem papierowych poleceń księgowania. Jest to – według autora – jak najbardziej słuszna regulacja. W papierowej księgowości polecenie księgowania stanowiło ślad namysłu księgowego nad czynnością księgową i definiowało osobę odpowiedzialną. W programie księgowym, przy spełnieniu odpowiednich warunków, uzyskiwany jest ten sam efekt bez konieczności tworzenia dowodu źródłowego. W takim wypadku

muszą być spełnione co najmniej następujące warunki zapisów (Ustawa, 1994, art. 20 ust. 1):

1. Uzyskają one trwale czytelną postać zgodną z treścią odpowiednich dowodów księgowych. Warunek ten jest realizowany poprzez odpowiednio zdefiniowaną formatkę dokumentu. W niektórych programach istnieje możliwość wydruku i podglądu wydruku takiego dokumentu.
2. Możliwe jest stwierdzenie źródła ich pochodzenia oraz ustalenie osoby odpowiedzialnej za ich wprowadzenie. Obowiązek ten jest realizowany przez sygnowanie formatki dokumentu przez użytkownika programu. W niektórych programach sygnowane są nawet poszczególne zmiany w dokumentach.
3. Stosowana procedura zapewnia sprawdzenie poprawności przetworzenia odnośnych danych oraz kompletności i identyczności zapisów. Ten z kolei ustawowy obowiązek jest realizowany poprzez uniemożliwienie zaksięgowania formatki dokumentu zawierającej błędy.
4. Dane źródłowe w miejscu ich powstania są odpowiednio chronione, w sposób zapewniający ich niezmienność, przez okres wymagany do przechowywania danego rodzaju dowodów księgowych. To z kolei oznacza obowiązek stosowania informatycznych i innych sposobów zabezpieczenia danych.

Niezwykle istotny dla sposobów zapisu operacji gospodarczych w programach księgowych jest art. 23 ust. 1 ustawy o rachunkowości. Jego konstrukcja zawiera odwołania do dwóch sposobów prowadzenia ksiąg – przy użyciu papierowych oraz komputerowych ewidencji. W odniesieniu do tej pierwszej norma stanowi, że zapisów dokonuje się w sposób trwały, bez pozostawiania miejsc pozwalających na późniejsze dopiski lub zmiany. Natomiast przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera należy stosować właściwe procedury i środki chroniące przed zniszczeniem, modyfikacją lub ukryciem zapisu. Bezpośrednią konsekwencją powyższego są stosowane w programach księgowych blokady usuwania zapisów. Z tego z kolei wynika potrzeba stosowania bufora księgowania, czyli miejsca tymczasowego zapisu dokumentów. W niektórych programach księgowych istnieje więcej niż jeden poziom zapisu tymczasowego – taki, w którym dokument jest niewidoczny w księgach, oraz taki, w którym dokument jest widoczny, ale jeszcze można go poprawić lub usunąć. Dodatkowym przepisem dotyczącym tej grupy zagadnień jest zawarta w art. 24 ust. 4 definicja sprawdzalności ksiąg rachunkowych. Według niego księgi rachunkowe uznaje się za sprawdzalne, jeżeli moż-

liwiają stwierdzenie poprawności dokonanych w nich zapisów, stanów (sald) oraz działania stosowanych procedur obliczeniowych. W ustępie 3 ustawodawca doprecyzował, co oznacza sprawdzalność ksiąg w przypadku prowadzenia ich przy użyciu komputera. Wtedy zapewniona musi być kontrola kompletności zbiorów systemu rachunkowości oraz parametrów przetwarzania danych. W praktyce nie ma możliwości, żeby użytkownik programu był w stanie ustalić, czy program księgowy wykonuje takie kontrole prawidłowo. Zapewnienie producenta oprogramowania o spełnieniu wymogów ustawy musi wystarczyć, chyba że użytkownik zdecyduje się na audyt oprogramowania. Jest to zresztą problem szerszy. Nabywcy – użytkownicy oprogramowania – są zgodnie z ustawą odpowiedzialni za rachunkowość jednostki jako ich kierownicy lub podmioty usługowo prowadzące księgi rachunkowe. Jednocześnie jednak zdają się na producentów oprogramowania księgowego, którzy deklarują zgodność produktu z wymogami ustawy. Nie występuje tu przeniesienie odpowiedzialności w sensie prawnym. Jest to raczej typowe dla współczesnych stosunków gospodarczych przeniesienie zaufania. Ostatnim rozdziałem ustawy o rachunkowości, w którym znajdują się przepisy oddziałujące na kształt oprogramowania księgowego, jest rozdział 8 „Ochrona danych”. Wprowadza on w art. 71 ust.1 generalną zasadę, że zbiory danych księgowych należy przechowywać w należyty sposób i chronić przed niedozwolonymi zmianami, nieupoważnionym rozpowszechnianiem, uszkodzeniem lub zniszczeniem. Uzupełnieniem powyższego jest ust. 2 stanowiący, że przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera ochrona danych powinna polegać na stosowaniu odpornych na zagrożenia nośników danych, na doborze stosownych środków ochrony zewnętrznej, na systematycznym tworzeniu rezerwowych kopii zbiorów danych zapisanych na informatycznych nośnikach danych, pod warunkiem zapewnienia trwałości zapisu informacji systemu rachunkowości, przez czas nie krótszy od wymaganego do przechowywania ksiąg rachunkowych, oraz na zapewnieniu ochrony programów komputerowych i danych systemu informatycznego rachunkowości poprzez stosowanie odpowiednich rozwiązań programowych i organizacyjnych chroniących przed nieupoważnionym dostępem lub zniszczeniem. Katalog ten stanowi bardzo szczegółowy zestaw obowiązków ciążyących na służbach finansowo-księgowych. Niektóre z tych obowiązków są realizowane poprzez funkcjonalności programów księgowych, inne przez procedury kontroli wewnętrznej. Rozwój technologii informatycznej wiąże się z nowymi zagrożeniami dla bezpieczeństwa danych. Badania (Szczepankiewicz, 2017, s. 24–25) wskazują, że według

oceny samych księgowych rzeczywisty poziom bezpieczeństwa danych w większości jednostek jest niewystarczający.

Warunkiem prowadzenia ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera jest sformułowany w art. 72 obowiązek stosowania wymienionych wyżej rozwiązań w zakresie ochrony danych. Można jednak założyć, że stosowany system ochrony zbiorów danych rachunkowości, utrwalonych na informatycznych nośnikach danych, nie spełnia tych wymagań. W takim wypadku zapisy te powinny być wydrukowane w odpowiednich terminach. Przepis otwiera drogę do wykorzystania w rachunkowości arkuszy kalkulacyjnych, co może być ekonomicznie racjonalne w małych jednostkach.

2. Prawo podatkowe jako źródło zmian w informatycznych systemach finansowo-księgowych

W ciągu ostatnich kilkunastu miesięcy największe zmiany w polskich informatycznych systemach rachunkowości są wymuszane zmianami w przepisach prawa podatkowego. Chodzi przede wszystkim o dodany w 2015 r. art. 193a dotyczący ordynacji podatkowej (Ustawa, 1997). Wszedł on w życie w 1.07.2016 r. Zawarte w nim przepisy wprowadzają obowiązek przesyłania jednolitych plików kontrolnych (JPK). Uzasadnione koniecznością poprawy ścigalności podatków dodatkowe obowiązki dla podatników wprowadziły nową jakość w informowaniu organów podatkowych o transakcjach gospodarczych. Jednolite pliki kontrolne nie są specyficznie polskim rozwiązaniem, zostały już wdrożone w kilku krajach Unii Europejskiej. Podstawową motywacją ich rządów jest poprawa ścigalności podatku VAT i na tę sferę jest położony główny nacisk nowych regulacji prawnych. Dość powiedzieć, że zgodnie z art. 82 par. 1b ordynacji tylko informacje dotyczące transakcji opodatkowanych są przekazywane bez wezwania w terminach miesięcznych.

Obowiązek przesyłania plików JPK dotyczy podatników prowadzących księgi podatkowe przy użyciu programów komputerowych. Pojęcie ksiąg podatkowych zostało szeroko zdefiniowane – są to wszystkie ewidencje transakcji mogących mieć skutki podatkowe. Organ podatkowy może żądać przekazania całości lub części tych ksiąg oraz dowodów księgowych za pomocą środków komunikacji elektronicznej lub na informatycznych nośnikach danych, w postaci elektronicznej odpowiadającej opublikowanej strukturze logicznej.

Z takiego sformułowania przepisu wynika jednocześnie, że jednostka, która nie stosuje programów księgowych i prowadzi wyłącznie papierowe ewidencje, jest zwolniona z obowiązków związanych z JPK. Z analizy przepisów przejściowych zawartych w ustawie o zmianie ustawy – ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw wynika jednak, że przewidziana w art. 29 odmowa spełniania tych obowiązków przez przedsiębiorców mikro-, małych i średnich była możliwa wyłącznie do 30.06.2018 r. (Ustawa, 2015). Przy czym zwolnienie nie obejmuje struktury dotyczącej VAT. Z kolei przesyłanie plików JPK jest możliwe wyłącznie w przypadku stosowania programów księgowych lub innych narzędzi informatycznych. Zatem po tej dacie *de facto* skończyła się w Polsce era ewidencji papierowych.

Kluczowe dla koncepcji JPK są struktury logiczne postaci elektronicznej ksiąg podatkowych oraz dowodów księgowych, a są to:

- 1 – księgi rachunkowe,
- 2 – wyciągi bankowe,
- 3 – magazyn,
- 4 – ewidencje zakupu i sprzedaży VAT,
- 5 – faktury VAT,
- 6 – podatkowa księga przychodów i rozchodów,
- 7 – ewidencja przychodów.

Struktury te w postaci siedmiu graficzno-tekstowych diagramów zostały udostępnione na stronie ministerstwa finansów (Ministerstwo Finansów, 2017). Została tam również udostępniona tzw. aplikacja kliencka, która umożliwia przesyłanie podatnikowi plików JPK bezpośrednio do organu podatkowego. Tylko struktura nr 4 podlega raportowaniu bez wezwania. Pozostałe muszą być przesłane na żądanie organu podatkowego.

Każda z siedmiu struktur logicznych jest bardzo precyzyjnym zestawem wymogów informacyjnych dotyczących poszczególnych ewidencji gospodarczych. Język, w którym sformułowano te wymagania, jest szerególny, ponieważ właściwie jest to język informatyczny. Stanowi to poważną barierę w odczycie i interpretacji dla księgowych, którzy nie są jednocześnie specjalistami w zakresie programowania. Pokonanie tej bariery wymaga kosztownej współpracy służb finansowo-księgowych z informatykami.

Harmonogram, według którego firmy są poddawane obowiązkowi raportowania za pomocą JPK, został skonstruowany tak, żeby najwcześniej objął duże firmy (od lipca 2016 r.), następnie średnie, małe i mikro (od stycznia 2018 r.) według definicji zawartej w uchylonej już ustawie o swobodzie działalności gospodarczej (Ustawa, 2004), zastąpionej przez Prawo przedsiębiorców (Ustawa, 2018). Zastosowano również zasadę, że strukturę

logiczną 4, dotyczącą VAT, należy wdrożyć wcześniej niż pozostałe. To było sensowne posunięcie ze strony ministerstwa finansów. Rozłożyło w czasie wysiłek organizacyjny wszystkich stron – zarówno podatników, jak i organów podatkowych, a także firm informatycznych. Ponadto tak zbudowany kalendarz sprawił, że rozwiązania informatyczne przygotowane przez dostawców oprogramowania księgowego zostały tak naprawdę sfinansowane przez duże firmy. Następnie te same rozwiązania – już gotowe – zostały zaaplikowane pozostałym jednostkom. Niewątpliwie każda grupa przedsiębiorców ma w związku z JPK specyficzne problemy. Firmy duże przede wszystkim borykały się z kwestią rozbudowanego oprogramowania. Często stosowanych jest przecież kilka lub kilkanaście programów do obsługi różnych sfer działalności przedsiębiorstwa. Specjaliści zalecali w związku z tym specyficzne procedury, które można streścić w kilku punktach:

1. Audyt oraz ocena posiadanych systemów IT czy używane w firmie oprogramowanie zawiera niezbędne dane by móc wygenerować JPK.
2. Powiązanie poszczególnych struktur JPK z odpowiednimi elementami systemów IT.
3. Aktualizacja systemów oprogramowania do nowych wersji, które umożliwiają generowanie struktur raportowych JPK.
4. Zapewnienie spójności danych – zarówno w ramach konkretnej struktury raportowej, jak i w ramach wszystkich struktur, niezależnie od tego, z jakiego modułu oprogramowania pochodzą. Dane muszą być spójne również z danymi przekazywanymi standardowo do urzędów skarbowych (PWC, 2017).

Na drugim końcu skali, czyli w przedsiębiorstwach mikro, problemy informatyczne nie są tak wyrafinowane. W większości wypadków wystarcza wykupienie aktualizacji oprogramowania, które uwzględni możliwość generowania JPK. Z drugiej strony dla części mikroprzedsiębiorców będzie to pierwszy moment, w którym zetkną się z oprogramowaniem księgowym. Można się spodziewać, że niektórzy z nich będą woleli skorzystać z usług biur rachunkowych niż ponosić nakłady na oprogramowanie i uczyć się go obsługiwać.

Z przeglądu materiałów reklamowych i informacyjnych różnych producentów oprogramowania wynika pośrednio, że obowiązek przesyłania JPK generuje niespotykany wzrost zainteresowania ich produktami (Kotrak, 2017). Jest to zrozumiałe. W praktyce każda jednostka używająca programów księgowych musi albo oprogramowanie zaktualizować, albo gruntownie zmodyfikować, albo wymienić. Ciekawym przykładem rozwoju oprogramowania determinowanego zmianami w prawie podatkowym jest

program E-Audytor firmy Sage (E-Audytor, 2017). Umożliwia on poszerzoną weryfikację JPK pod kątem poprawności danych przesyłanych organowi podatkowemu. Narzędzie takie oczywiście jest kosztowne, ale pozwala zminimalizować ryzyko odpowiedzialności karno-skarbowej za przekazanie nieprawdziwych danych. Jest to klarowny przykład wpływu regulacji prawnych na rozwój oprogramowania wspierającego służby finansowo-księgowy. Nic tak nie napędza rynku jak strach.

Zakończenie

Na kształt praktycznie stosowanych rozwiązań informatycznych w rachunkowości wpływa wiele czynników. Niektóre z nich są związane ze specyfiką jednostki, jej profilem działalności, organizacją działania, strukturą własnościową, inne są bezpośrednio związane z regulacjami prawnymi. W niniejszym artykule przedstawiono wpływ dwóch aktów prawnych – ustawy o rachunkowości oraz ordynacji podatkowej – na funkcjonalności programów księgowych. Ustawa o rachunkowości w zakresie wymogów stawianych rachunkowości komputerowej nie zmieniła się od lat. Programy księgowy standardowo spełniają te wymogi, a kolejne aktualizacje oprogramowania dotyczą innych kwestii, np. zmian w poszczególnych elementach sprawozdania finansowego. Suma wymogów dyktowanych przez prawo bilansowe zmierza przede wszystkim do zapewnienia wysokiej jakości informacji finansowej, przejrzystości, sprawdzalności oraz eliminacji błędów rachunkowych. W literaturze przedmiotu można spotkać postulat doprecyzowania norm prawa bilansowego w zakresie wykorzystania systemów informatycznych do prowadzenia ksiąg rachunkowych podmiotów gospodarczych (Kunz i Tymińska, 2014). Według autora postulat ten jest jednak pochopny – zakres regulacji jest wystarczający przy założeniu prawidłowego stosowania ogólnych zasad rachunkowości.

Drugą kluczową ustawą wpływającą na informatyzację rachunkowości jest podstawowy dla prawa podatkowego akt prawny – ordynacja podatkowa. Zawarte w niej przepisy dotyczące jednolitych plików kontrolnych od kilkunastu miesięcy wpływają na cały rynek oprogramowania finansowo-księgowego. Wymogi związane z JPK wymuszają na praktycznie wszystkich podatnikach nakłady finansowe oraz organizacyjne związane z dostosowaniem stosownego oprogramowania. W zależności od rozmiaru i stopnia skomplikowania działalności jednostki waga tego problemu może być różna, ale niewątpliwie jest on istotny. Długofalowym efektem

wzrostu wymogów informacyjnych stawianych przez prawo podatkowe będzie przypuszczalnie zacieśnienie współpracy między służbami finansowo-księgowymi a obsługującymi je firmami informatycznymi. Jeszcze nigdy tak bardzo księgowi nie potrzebowali informatyków. Teraz potrzebują ich nawet do lektury dokumentów przygotowywanych przez ministerstwo finansów.

Bibliografia

- E-Audytor. (2017). *Sage E-Audytor. Informacje o produkcji*. Pobrane z <http://www.sage.com.pl/e-audytor>
- Kotrak. (2017). *Informacje o dostosowaniu oprogramowania księgowego do wymogów JPK*. Pobrane z kotrak.pl/aktualności/
- Krawiec, W. i Kubiak, D. (2011). Organizacja e-księgowości w przedsiębiorstwie. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, (625), 563–578.
- Król-Stępień, M. (2013). System informatyczny rachunkowości jako narzędzie wspomagające zarządzanie jednostką gospodarczą – wymogi ustawowe, a ich praktyczne stosowanie. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, (757), 75–81.
- Kunz, B. i Tymińska, A. (2014). System informatyczny rachunkowości i jego rola w świetle ustawy o rachunkowości. *Nauki o finansach – Financial Sciences*, (20), 44–58.
- Ministerstwo Finansów (2017). *Struktury JPK*. Pobrane z <https://www.mf.gov.pl/krajowa-administracja-skarbowa/dzialalnosc/struktury-jpk>
- PwC. (2017). *Jednolity plik kontrolny krok po kroku*. Pobrane z <http://www.pwc.pl/pl/wydarzenia/webinaria/jednolity-plik-kontrolny-krok-po-kroku.html>
- SAGE. (2017). *Instrukcje do programu księgowego Symfonia Finanse i Księgowość*. Pobrane z <http://www.sage-partnerzy.efigence.com/male-i-srednie/instrukcje/instrukcje-symfonia-finanse-i-ksiegowosc>
- Stowarzyszenie Księgowych w Polsce. (2017). *Rekomendacje dla programów księgowych*. Pobrane z <http://www.skwp.pl/Rekomendacje,dla,programow,ksiegowych,81.html>
- Szczepankiewicz, E. I. (2017). Zagrożenia dla systemów informatycznych rachunkowości w dobie transformacji Information Technology w jednostkach sektora finansów publicznych. *Studia i prace Kolegium Zarządzania i Finansów SGH*, (157), 9–30.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2016 r., poz. 1047, z późn. zm.)

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa. (Dz. U. z 2017 r., poz. 201, z późn. zm.)

Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2017 r., poz. 2168, z późn. zm.)

Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy – Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r., poz. 1649, z późn. zm.)

Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2018 r., poz. 646.)